

*Тетяна Баланюк,
головна бібліотекарка науково-методичного
відділу наукової бібліотеки
Хмельницького національного університету,
м. Хмельницький*

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ВЕБСАЙТУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ПЕРШЕ ДЕСЯТИРІЧЧЯ

У цій статті досліджуються історія створення та перших десяти років функціонування вебсайту наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, розглянуто ключові моменти трансформації цього важливого інформаційного ресурсу, а також розкрито вплив автоматизації на його становлення.

Ключові слова: *Бібліотека, автоматизація, вебсайт, користувачі, дизайн, сервіс.*

This article examines the history of the creation and the first ten years of the website of the scientific library of Khmelnytskyi National University, considers the key points of the transformation of this important information resource, and also reveals the impact of automation on its formation.

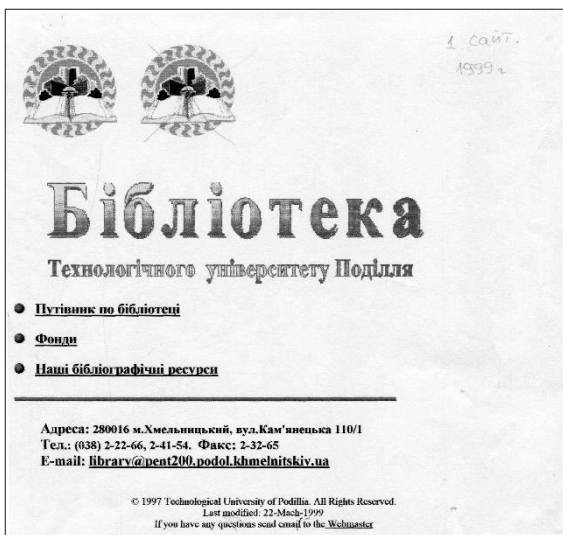
Keywords: *Library, automation, website, users, design, service.*

Університетські бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні доступу академічної спільноти до знань, а створення вебсайту книгозбірні є ключовим чинником у поліпшенні цього доступу. Завдяки наявності власного сайту та за умови його якісного наповнення користувачі мають змогу легко та цілодобово ознайомлюватися з колекціями книг, науковими журналами, дисертаціями та іншими матеріалами, які є основою для навчання та досліджень; користуватися електронним каталогом, що значно пришвидшує пошук потрібних ресурсів; обирати доступні сервіси бібліотеки. Крім того, вебпортал книгозбірні є важливим інструментом у підтримці та розвитку інформаційної грамотності учасників академічного процесу, оскільки надає користувачам доступ до необхідних навчальних ресурсів та платформ, забезпечує можливість отримання консультацій з пошуку та оцінки інформації тощо.

Створенню вебсайту наукової бібліотеки Хмельницького національного університету (далі бібліотека) передував процес впровадження автоматизації. Саме він став основою для переходу до електронного середовища та створив фундамент для подальшої розробки майбутнього сайту. Процес автоматизації бібліотеки розпочався ще на початку 90-х, а саме 1992 року із придбанням першої ЕОМ у відділ комплектування [1]. Протягом наступних років цей процес був ключовим етапом в удосконаленні роботи бібліотеки та істотно вплинув на її функції, можливості та

ефективність; спонукав до придбання та встановлення на робочих місцях як комп'ютерів, так і необхідного додаткового обладнання: ксероксів, принтерів, сканерів; впровадження бібліотечної програми автоматизації технологічних процесів "Бібліотека 2.0"; необхідності появи в штаті бібліотеки кваліфікованого інженера; створення електронного каталогу; розробки пошукового апарату; налагодження автоматизованого друку каталожних карток, книжкових формулярів та інвентарної книги тощо. Таким чином, автоматизація підготувала ґрунт для розвитку цифрових сервісів і стала першим кроком у застосуванні сучасних технологій для полегшення доступу до знань. Створення власного вебсайту бібліотеки було логічним наступним кроком у межах цього технологічного розвитку.

У липні 1998 року в бібліотеці було організовано відділ автоматизації, який очолила Валентина Глухенька, котра розпочала активне запровадження новітніх технологій у практику роботи університетської книгозбірні і, найголовніше, зібрала команду однодумців[5], до складу якої тоді входили інженер-програмістка Ольга Костюк, інженер Петро Бабак та технік ксерокопіювальних робіт О. Піддубна [1]. Працівники новоствореного відділу розпочали роботу з технічного та програмного забезпечення процесів автоматизації, придбання БД та навчання співробітників бібліотеки основам роботи на персональних комп'ютерах (зокрема, у текстовому редакторі Word), пошуку інформації в інтернеті, а згодом і роботі зі спеціалізованими продуктами, такими як система «Бібліотека-2», повнотекстова БД «Законодавство України» тощо. Цього ж року на вебплатформі університету (на той момент Технологічного університету Поділля) було створено сторінку бібліотеки з усього трьома розділами: «Путівник по бібліотеці», «Фонди» та «Наші бібліографічні ресурси».

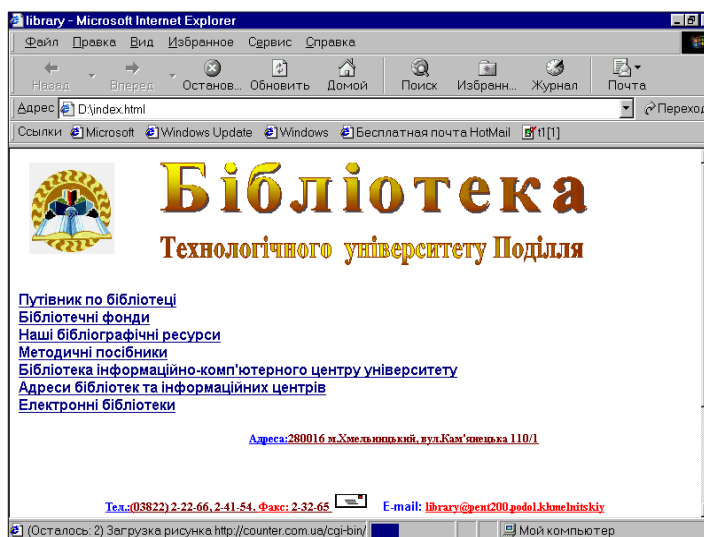

Сторінка бібліотеки на сайті університету, 1998 р.

А вже у травні 1999 року книгозбірня розпочала функціонування у віртуальному середовищі шляхом запуску власного вебсайту [2].

Багато праці доклали до його створення інженери-програмістки відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення (ВІТКЗ) Ольга Костюк, а пізніше й Олена Нечипорук, які тільки в бібліотеці опанували навички у веброзробці та вебдизайні, розвинули компетенції в програмуванні та набули досвіду в роботі з базами даних [3]. Значний вклад у розвиток АБІС зробив також тоді ще технік Юрій Костров, який створив локальну бібліотечну мережу, яку розвиває і підтримує до цього часу, відповідає за технічний парк книгозбірні, опікується програмними продуктами, серверами бібліотеки тощо [4]. Важливо підкреслити, що готовність всіх співробітників ВІТКЗ постійно навчатися та вдосконалюватися позитивно впливає на якість і ефективність роботи сайту, покращення задоволення потреб користувачів.

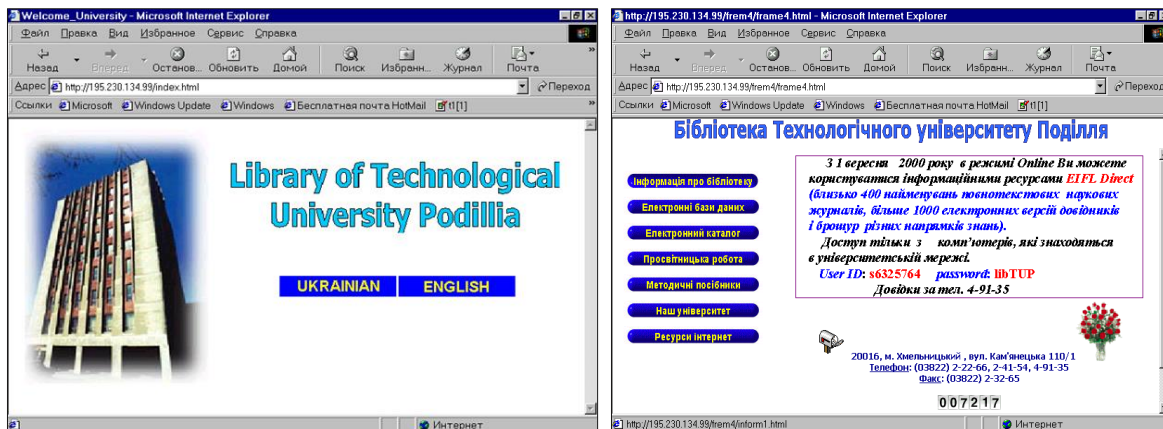
Отож, 1999 року було придбано та встановлено програмне забезпечення «УФД.Бібліотека», бібліотечний сервер та розпочато роботу з його наповнення. Користувачі книгозбірні отримали змогу користуватися електронним каталогом (ЕК). Було створено і розміщено на сервері повнотекстову БД «Методичні посібники» (містить повнотекстові версії методичних посібників у форматі html, які видаються в університеті). На вебсайті бібліотеки, тоді розташованому за лінком <http://195.230.134.99/index.html>, було розміщено такі розділи: «Путівник по бібліотеці», «Бібліотечні фонди», «Бібліографічні ресурси», «Електронний каталог», «Методичні посібники», «Електронні бібліотеки» [5].

Сайт бібліотеки, 1999 р.

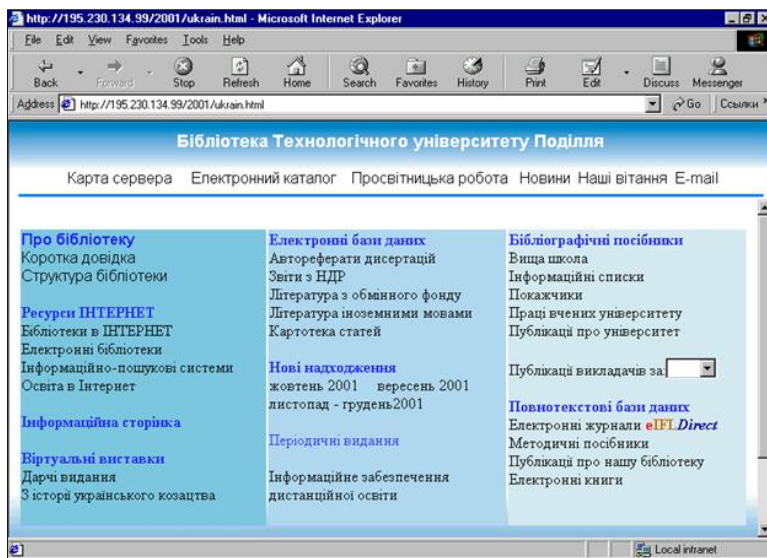
У 2000 році фахівцями ВІТКЗ було проведено низку занять з персоналом з використання комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. Розроблені та встановлені на вебсайт нові

пошукові форми для повнотекстової бази даних «Методичні посібники» та бібліографічних БД «Автореферати дисертацій», «Звіти з НДР», «Систематична картотека статей». Створено нові сторінки сайту «Просвітницька робота» та «Ресурси Інтернет» [6].

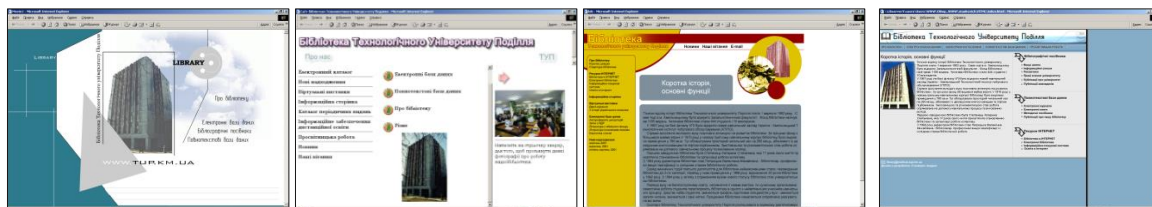
Сайт бібліотеки, 2000 р.

Наступного року відбулася чергова зміна дизайну сайту, продовжувалася систематична робота з його наповнення [7].

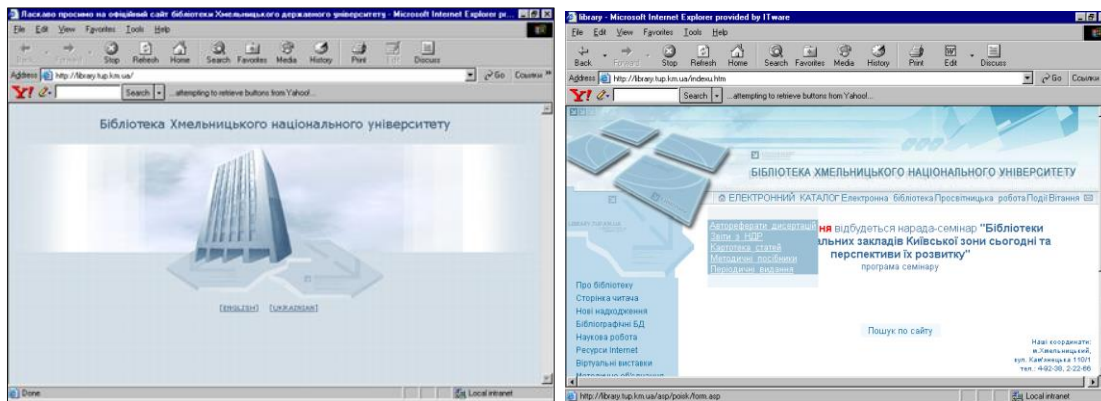
Сайт бібліотеки, 2001 р.

У 2002 році в університеті проводилась олімпіада вебдизайнерів, в якій брали участь студенти вищих навчальних закладів та учні шкіл м. Хмельницького. Одним із завдань олімпіади була розробка дизайну першої сторінки сайту бібліотеки.

Проекти вебсайту бібліотеки учасників міського конкурсу програмістів-дизайнерів

Переможцем у цій частині змагання став студент 2-го курсу факультету інформаційних технологій Чумак Захар, наробки якого були використані у оформленні дизайну головної сторінки сайту бібліотеки 2002-2004 років [2].

Сайт бібліотеки, 2002 р.

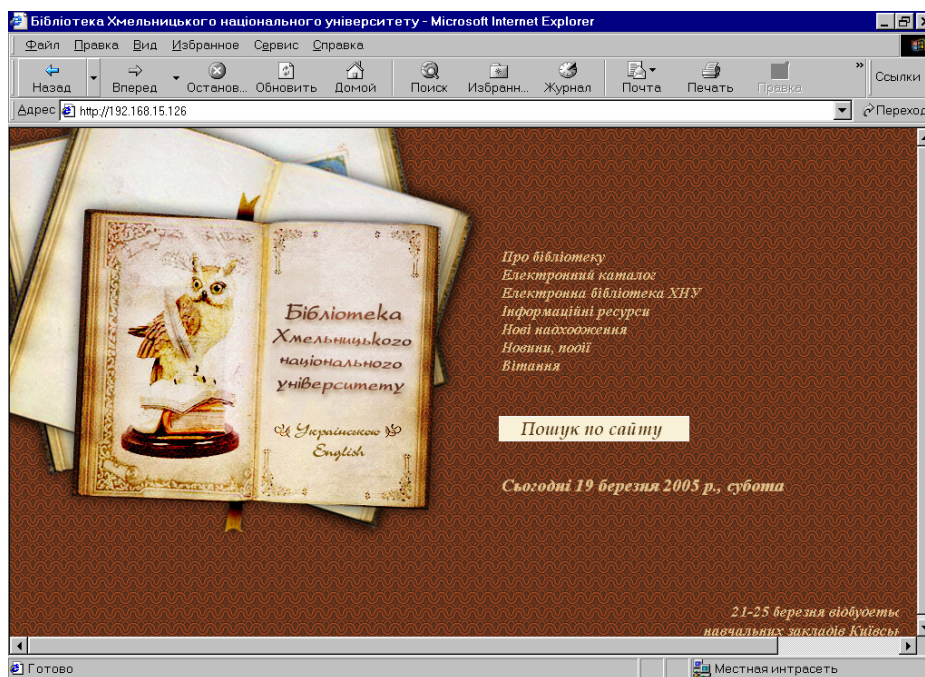
Окрім того, на сайті в розділі «Про бібліотеку» було створено нову сторінку «Обласне методичне об'єднання», на якій розміщено інформацію про бібліотеки методичного об'єднання, регламентуючу документацію та ін. Для проведення моніторингу сайту в листопаді цього ж року встановлено безкоштовну програму для збору даних Webalizer (<http://www.mrunix.net/webalizer>), яка дала змогу проводити збір статистичних даних за різними параметрами: категорія користувачів, трафік сайту, тематика запитів, використання конкретних рубрик тощо. Проведено роботу зі створення електронної бібліотеки (ЕБ) та організації доступу до неї через вебсайт, зокрема користувачі отримали змогу користуватися електронними ресурсами компанії EBSCO, повнотекстовими версіями методичних посібників університету, цифровим форматом журналу «Вісник ТУП», повнотекстовою базою «Художня література». Сектором програмного забезпечення ВІТКЗ було розроблено і впроваджено пошуковий модуль для періодичних видань на основі електронного каталогу. З метою захисту інформації від несанкціонованого доступу та для підвищення швидкості обміну інформацією із зовнішнім інформаційним середовищем відбулося перенесення вебсайту бібліотеки та SQL-серверу на два незалежні комп'ютери з використанням на одному ОС INUX, а на іншому – ОС Windows NT [8].

За 2003 рік фахівцями ВІТКЗ було проведено редакцію текст-декорацій – змінено шрифт на першій сторінці сайту та оформлення табличних даних (фону сторінок). Створено нову сторінку «Сторінка читача» [9].

Цього ж року задля розуміння ефективності використання вебсайту бібліотеки (виявлення його сильних та слабких сторін, оптимізації контенту та функціональності) та вивчення

задоволення потреб користувачів (аби покращити користувацький досвід, збільшити залученість користувачів) було проведене ґрунтовне дослідження «Аналіз відвідування вебсайту бібліотеки Технологічного університету Поділля (за 2002-2003 рр.)». Дослідження показало стрімке збільшення відвідуваності сайту, кількості віртуальних користувачів; наявність цілодобового звернення на сайт (навіть у нічний час); зафіксовано відвідування з інших країн, що одразу актуалізувало питання англійської версії сайту; допомогло визначити найбільш відвідувану сторінку сайту («Електронна бібліотека») та такі сторінки, що не надто затребувані. За результатами було розроблено низку рекомендацій, що стали основою для подальшого вдосконалення сайту книгозбірні та були поступово реалізовані протягом наступних років [10].

У 2004 році в межах корпоративної діяльності бібліотеки на сайті Хмельницької обласної юнацької бібліотеки було встановлено посилання із флеш-заставкою на вебсайт книгозбірні. Розроблено новий дизайн сайту.

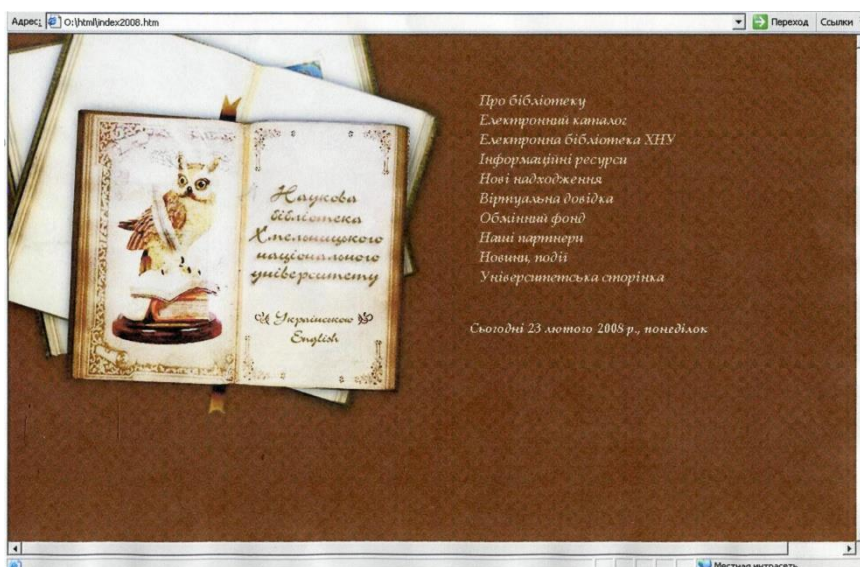
Сайт бібліотеки, 2004 р.

Наступного, 2005 року, розроблено програмний продукт «Електронна бібліотека» та співробітниками створеного цього ж року сектору підтримки електронної бібліотеки (СЕБ) розпочато роботу з організації її наповнення електронними документами: журнал «Вісник ХНУ»; книги та методичні посібники, які видаються редакційно-видавничим центром університету; документи, створені співробітниками СЕБ на замовлення користувачів та студентами факультету радіоелектроніки та комп'ютерної інженерії (кафедра КСМ) під час проходження ними практики в межах взаємодії бібліотеки з кафедрами ХНУ; документами, отриманими за обміном

повнотекстовими БД з іншими бібліотеками в межах корпоративної діяльності та відповідно до договорів. Також відбулися зміни дизайну вебсайту та його структури [11].

У 2006 році фахівцями ВІТКЗ було створено та впроваджено програмне забезпечення для надання віртуальної довідки та програмний продукт «Регламентуючі документи науково-методичного відділу» [12].

У 2007 році розроблено та встановлено на сайт кілька модулів, зокрема «Замовте нову книгу» для всіх користувачів бібліотеки, «Книгозабезпеченість навчального процесу» для рубрики «Сторінка викладача»; створено сторінку «Наукові публікації працівників бібліотеки ХНУ», яка містить повнотекстові наукові статті [13].

Сайт бібліотеки, 2007 р.

У 2008 році створено та розміщено на вебсайті бібліотеки нову БД «На допомогу науковцям», розроблено та запроваджено програмне забезпечення (модуль) «МБА ХНУ», а також бланк електронного замовлення. Відбулося чергове оновлення дизайну вебсайту. Також задля підтримки роботи сайту було придбано один сервер [14].

Слід зазначити, що за перше десятиліття, з моменту заснування у 1998 році сторінки бібліотеки на сайті університету і по 2008 рік, дизайн сайту бібліотеки зазнавав змін майже щороку. Фахівці ВІТКЗ неодноразово оновлювали його дизайн (візуальний аспект і загальну естетику) та інтерфейс (функціональні та інтерактивні елементи). Щодо процесу наповнення вебсайту варто відмітити командну роботу колективу книгозбірні. Спочатку її виконували лише співробітники ВІТКЗ, проте з часом до управління вмістом сайту почали все більше долучатися відділи, що відповідають за різні аспекти роботи бібліотеки. Таким чином, створювалися нові розділи, сторінки, додавалися інформаційні ресурси, бібліотечні сервіси, що сприяло значному розширенню спектра послуг та інформаційних можливостей вебсайту для користувачів. Також необхідно

зазначити, що з моменту заснування і повсякчас фахівцями ВІТКЗ проводиться робота з адміністрування та редагування сторінок сайту,

Стосовно затребуваності та ефективності роботи вебпорталу книгозбірні певні висновки можна зробити й за результатами проведених у бібліотеці анкетних опитувань користувачів за досліджуваний період. Зокрема, у соціологічному опитуванні «Книжкова виставка – предмет інтер'єру чи ваш надійний помічник», проведеному 2006 року, одне з питань стосувалося думки користувачів про нову, на той час, форму книжкової виставки – віртуальну. Про ефективність віртуальних виставок та необхідність їх створення у подальшому засвідчили отримані результати: майже 15% респондентів оцінили як «оригінальну форму реклами книги»; 18,3% схвально відгукнулися про «наявність додаткової інформації»; 30,3% ефективно використали для тематичного пошуку [15].

За результатами дослідження «Робота з науковою інформацією в бібліотеці університету» за 2007-2008 рр. було зроблено висновок, що обраний пріоритетний напрям роботи бібліотеки – надання відкритого доступу до світових джерел інформації, був вірним і своєчасним, оскільки 79 % респондентів надали перевагу використанню саме інтернет-ресурсів. Серед усіх запропонованих користувачам джерел пошуку інформації найбільш затребуваним став електронний каталог (ЕК) - 81,7%. За результатами опитування були сформовані головні завдання роботи бібліотеки: необхідність створення «Сторінки науковця», інформування користувачів про продукти бібліотеки саме через сайт книгозбірні та інше, реалізація яких відбулася у наступні роки. Крім того, активна реакція з боку бібліотеки на фідбек від користувачів, виявлений через анкетні опитування, дозволила у подальшому розширити свої сервіси до потреб аудиторії, що свідчить про гнучкість та адаптивність роботи книгозбірні відповідно до потреб аудиторії [15].

Отже, протягом перших десяти років тривав багатоаспектний процес розвитку та удосконалення сайту наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, відбулися численні технічні та організаційні зміни. Через стрімкий розвиток технологічного прогресу та задля поліпшення користувацького досвіду дизайн та інтерфейс сайту постійно оновлювалися, що допомогло бібліотеці підтримувати конкурентоспроможність серед інших книгозбірень. Слід відмітити, що злагоджена робота всього колективу та співпраця між різними відділами бібліотеки значною мірою сприяли розширенню функціоналу сайту, робили його більш доступним та цікавим для користувачів. Тож можна дійти висновку, що успішна трансформація вебсайту бібліотеки відбулася завдяки чіткому розумінню фахівцями книгозбірні потреб користувачів та вмінню своєчасно адаптувати до них сайт; компетентній технічній реалізації, зокрема розробці програмного забезпечення та вибору відповідних технологій; постійному пошуку фінансових і

технічних ресурсів, необхідних для впровадження змін та, найважливіше, ефективному управлінню процесом – плануванню, координації та контролю за виконанням завдань.

Список використаних джерел

1. Глухенька В. О. Історія автоматизації бібліотеки Технологічного університету Поділля / В.О.Глухенька, В.В.Фоміних // Скарбниця знань університету. (До 40-річчя бібліотеки Технологічного університету Поділля). – 2002. – С. 55-63 – Режим доступу: http://library.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/2002/glu_sta.htm. – Назва з екрана.
2. Айвазян О. Б. Веб-сайт бібліотеки як засіб ефективної взаємодії з користувачем / О. Б. Айвазян, Ю. В. Костров // Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад : матеріали обл. наук-практ. конф. (м. Хмельницький, 25 верес. 2019 р.) / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2019. – С. 12-17. – Режим доступу: http://library.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/ayv_veb.pdf. – Назва з екрана.
3. Петрицька В. М. Web-сайт як інструмент бібліотечно-інформаційного обслуговування НБ ХНУ в умовах запровадження новітніх інформаційних технологій // Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства. – 2008. – С. 30-35. – Режим доступу: http://lib.khmnu.edu.ua/about_library/naukova_robota/2008/pet_web.html. – Назва з екрана.
4. Айвазян О. Б. Фахівець високого класу : [про зав. відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення Ю. В. Кострова] / О. Б. Айвазян // Хмельницька ОУНБ в інформаційному просторі України: історія і сьогодення : зб. доп. і повідомл. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 29 верес. 2021 р. – Житомир: ТОВ “Видавничий дім “Бук-Друк””, 2021. – С. 223-228.
5. Звіт про роботу бібліотеки Технологічного університету Поділля за 1999 рік [Текст]. - Хмельницький, 2000. - 40с.
6. Звіт про роботу бібліотеки Технологічного університету Поділля за 2000 рік [Текст]. - Хмельницький, 2001. - 48с.
7. Звіт про роботу бібліотеки Технологічного університету Поділля за 2001 рік [Текст]. - Хмельницький, 2002. - 40с.
8. Звіт про роботу бібліотеки Технологічного університету Поділля за 2002 рік [Текст]. - Хмельницький, 2003. - 65с
9. Звіт про роботу Хмельницького державного університету за 2003 рік [Текст]. - Хмельницький, 2004. - 58с
10. Наукова робота бібліотеки ХНУ за 2002-2005 роки (аналізи, матеріали обстежень, довідки) [Текст]. - Хмельницький, 2006. - 163с.
11. Звіт про роботу бібліотеки Хмельницького національного університету за 2005 рік [Текст]. - Хмельницький, 2006. - 58с
12. Звіт про роботу наукової бібліотеки Хмельницького національного університету за 2006 рік [Текст]. - Хмельницький, 2007. - 57с
13. Звіт про роботу наукової бібліотеки Хмельницького національного університету за 2007 рік [Текст]. - Хмельницький, 2008. - 54с
14. Звіт про роботу наукової бібліотеки Хмельницького національного університету за 2008 рік [Текст]. - Хмельницький, 2009. - 48с
15. Результати соціологічних досліджень, проведених науковою бібліотекою ХНУ у 2006-2017 роках [Текст]. - Хмельницький, 2017. - 101с.